

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI MOLIVAVIY XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI

Odilova Ozoda Shodiyor qizi

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filili Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22822684>

Annotatsiya. Ushbu tezisda O'zbekistonda raqamli moliyaviy xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari, ularning aholi va tadbirkorlik subyektlari uchun qulayliklari hamda moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishdagi ahamiyati yoritilgan. Raqamli to'lovlar, mobil bank xizmatlari va tezkor to'lov tizimlarining rivojlanishi tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli moliyaviy xizmatlarni yanada rivojlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli moliya, raqamli moliyaviy xizmatlar, mobil banking, elektron to'lovlar, bank kartalari, fintech, tezkor to'lovlar, moliyaviy xizmatlar.

Kirish. Bugungi kunda raqamlashtirish moliya sektorining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatayotgan muhim omillardan biridir. Raqamli texnologiyalarning bank va moliya tizimiga joriy etilishi orqali aholiga moliyaviy xizmatlarni tezkor, qulay va masofadan ko'rsatish imkoniyatlari kengaymoqda. Ayniqsa, mobil ilovalar, elektron to'lovlar, bank kartalari va tezkor to'lov tizimlaridan foydalanish kundalik moliyaviy operatsiyalarning ajralmas qismiga aylanmoqda.

O'zbekistonda ham raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yil boshida banklar orqali amalga oshirilgan umumiy to'lovlar hajmi **1 075 trln so'mni** tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan **28 foizga oshgan**. Shu davrda terminal va mobil to'lovlarning umumiy to'lovlardagi ulushi **43 foizga**, savdo va xizmatlar sohasida esa **48 foizga** yetgan.

Mazkur ko'rsatkichlar mamlakatda raqamli to'lovlardan foydalanish ko'lami kengayib borayotganini ko'rsatadi.

Raqamli moliyaviy xizmatlarning iqtisodiy ahamiyati

Raqamli moliyaviy xizmatlar — bu moliyaviy operatsiyalarni raqamli texnologiyalar yordamida masofadan amalga oshirish imkonini beruvchi xizmatlar majmuasidir. Ularga mobil banking, internet-banking, elektron to'lovlar, QR-kod orqali to'lovlar, bank kartalari, tezkor to'lov tizimlari va boshqa zamonaviy xizmatlarni kiritish mumkin.

Ushbu xizmatlarning asosiy afzalligi — moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish uchun bank filialiga borish zaruratini kamaytirishidir. Natijada vaqt va operatsion xarajatlar tejaladi, xizmatlardan foydalanish qulayligi oshadi.

Raqamli moliyaviy xizmatlarning rivojlanishi nafaqat banklar, balki aholi va tadbirkorlik subyektlari uchun ham muhimdir. Aholi kommunal xizmatlar, aloqa, internet, soliqlar va boshqa to'lovlarni mobil ilovalar orqali amalga oshirishi mumkin. Tadbirkorlik subyektlari esa mijozlardan elektron to'lovlarni qabul qilish, bank hisobvaraqlarini masofadan boshqarish va moliyaviy operatsiyalarni tezkor amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

O'zbekistonda raqamli moliyaviy xizmatlarning rivojlanish holati

O'zbekistonda raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanishning kengayib borayotganini aholi o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalari ham ko'rsatadi. Markaziy bankning 2025-yil iyun oyidagi ma'lumotlariga ko'ra, respublika bo'yicha aholining **88 foizi kommunal to'lovlarni mobil ilovalar orqali** amalga oshirgan. Samarqand viloyatida ushbu ko'rsatkich **86 foizni** tashkil etgan.

Bu holat mobil ilovalar orqali moliyaviy xizmatlardan foydalanish aholining kundalik hayotida keng tarqalganini ko'rsatadi.

Shuningdek, bank infratuzilmasining rivojlanishi ham raqamli moliyaviy xizmatlarning kengayishiga xizmat qilmoqda. Markaziy bank ma'lumotlarida 2025-yil 1-iyul holatiga tijorat banklari bo'yicha muomaladagi bank kartalari, to'lov terminallari, bankomat va infokiosklar soni hamda terminal orqali tushgan tushumlar bo'yicha keng ko'lamli statistik ma'lumotlar keltirilgan.

Tezkor to'lov tizimlarining rivojlanishi ham ushbu jarayonning muhim qismidir. Masalan, 2025-yil dekabr oyida Markaziy bankning Tezkor to'lovlar tizimi orqali banklar tomonidan yuz minglab operatsiyalar amalga oshirilgan bo'lib, tizim orqali katta hajmdagi to'lovlar o'tkazilgan.

Raqamli moliyaviy xizmatlarning mavjud muammolari

Raqamli moliyaviy xizmatlar rivojlanayotganiga qaramay, ushbu sohada ayrim muammolar mavjud.

Birinchidan, aholining barcha qatlamlarida raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish ko'nikmalari bir xil darajada shakllanmagan. Ayniqsa, raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyati cheklangan aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanishini kengaytirish zarur.

Ikkinchidan, raqamli xizmatlarning rivojlanishi bilan axborot xavfsizligi va mijozlarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish masalalari ham dolzarb bo'lib bormoqda.

Uchinchidan, raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish uchun barqaror internet va tegishli texnik infratuzilma talab etiladi. Shu sababli hududlar o'rtasidagi raqamli infratuzilma tafovutlarini kamaytirish muhim vazifalardan biridir.

Raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish yo'nalishlari

Bizning fikrimizcha, O'zbekistonda raqamli moliyaviy xizmatlarni yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

- mobil banking va internet-banking xizmatlarining funksional imkoniyatlarini kengaytirish;
- aholining raqamli va moliyaviy savodxonligini oshirish;
- QR va boshqa kontaktsiz to'lovlardan foydalanishni kengaytirish;
- hududlarda raqamli moliyaviy infratuzilmani rivojlantirish;
- raqamli moliyaviy xizmatlarda axborot xavfsizligini kuchaytirish;
- banklar va fintech kompaniyalari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish;
- kichik biznes va tadbirkorlar uchun qulay raqamli moliyaviy mahsulotlarni ko'paytirish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli moliyaviy xizmatlarning rivojlanishi O'zbekiston moliya tizimining zamonaviylashuvida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mobil ilovalar, elektron to'lovlar,

bank kartalari va tezkor to'lov tizimlaridan foydalanishning kengayishi aholiga moliyaviy xizmatlardan qulay va tezkor foydalanish imkonini bermogda.

2025-yil boshida banklar orqali o'tgan umumiy to'lovlar hajmining 1 075 trln so'mga yetgan. **2026-yil I chorak yakunida** muomaladagi bank plastik kartalari soni **69,7 mln dona**, POS-terminallar **442 448 ta**, bankomat va infokiosklar **44 807 ta** bo'lgan. Shu chorakda Markaziy bankning Tezkor to'lovlar tizimi orqali **5,61 mln ta tranzaksiya** amalga oshirilib, ularning umumiy hajmi **135,2 trln so'mni** tashkil qilgan; tranzaksiyalar hajmi yillik hisobda **39,4% ga oshgan**.

Kelgusida raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirishda nafaqat texnologik imkoniyatlarni kengaytirish, balki aholining raqamli moliyaviy savodxonligini oshirish, axborot xavfsizligini ta'minlash va hududlar o'rtasidagi raqamli tafovutni kamaytirishga ham e'tibor qaratish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi. **"To'lovlar va to'lov tizimlari to'g'risida"gi Qonun.** O'RQ-578-son, 2019-yil 1-noyabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **"Naqdsiz hisob-kitoblarni ommalashtirish va yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirishga qaratilgan qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-246-son Farmoni**, 2025-yil 10-dekabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. **2026-yil 1-iyul holatiga muomaladagi bank plastik kartalari, terminallar, bankomat va infokiosklar hamda 2026-yil yanvar-iyun oylari davomida to'lov terminallari orqali tushgan tushumlar to'g'risida ma'lumot.** Toshkent, 2026.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. **Markaziy bankning Tezkor to'lovlar tizimi orqali amalga oshirilgan to'lovlar haqida tahliliy ma'lumot: 2026-yil iyun.** Toshkent, 2026.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. **Markaziy bankning Tezkor to'lovlar tizimi orqali amalga oshirilgan to'lovlar haqida tahliliy ma'lumot: 2026-yil may.** Toshkent, 2026.